

Research Paper

An Analysis of the Functions of Mosque-Based Basij in Reviving the Culture of Resistance (A Case Study: Mosques in District Seven of Tehran)

Reza Shah Hosseini^١

Received: ٢٢/١٢/٢٠٢٢; Accepted: ٠٧/٠٤/٢٠٢٣

Abstract:

The aim of this study is to identify the functions of mosque-based Basij organizations in reviving the culture of resistance, with a specific focus on mosques in District Seven of Tehran. This research is applied in terms of purpose, descriptive-correlational in terms of methodology, and quantitative (survey-based) in terms of data collection approach. The statistical population includes Basij base commanders and mosque imams, totaling ١٠٢ individuals, all of whom were included in the research through a census sampling method. Data was gathered through both library and field methods. A standardized questionnaire, rated on a five-point Likert scale, was distributed among the ١٠٢ participants. The validity of the questionnaire was confirmed by experts through a face validity approach, and reliability was supported by a pre-test using Cronbach's alpha coefficient, which was above ٠,٧, indicating strong reliability. The Kolmogorov-Smirnov test was employed to examine the normality of the data distribution. All data were analyzed using descriptive statistical tests (demographic variables) and analytical statistical tests, with the research hypotheses examined through one-sample t-tests. The findings confirm all research hypotheses, demonstrating that mosques, as vital and dynamic centers, play a key role in training committed generations, promoting Islamic and religious values, strengthening national unity as a symbol of solidarity, and reviving the culture of resistance. During challenging periods, they act as fortresses for the defense of the homeland, national interests, and revolutionary values.

Keywords: Basij functions, mosque, culture of resistance, District Seven, Tehran.

^١ . Assistant Professor, Shahid Motahari Basij Faculty, Imam Hossein University of Officer and Guard Training, Tehran, Iran: rshahhoseini@gmail.com

© نویسندگان/دسترسی به متن کامل مقاله بر اساس قوانین کپی‌رایت کامنز ۴٫۰ CC BY آزاد است.

(<https://creativecommons.org/licenses/by/4/>).

مقاله پژوهشی

بررسی کارکردهای بسیج مساجد در راستای احیای فرهنگ مقاومت

(مطالعه موردی: مساجد منطقه هفت تهران)

رضا شاه حسینی^۱

دریافت: ۱۴۰۱/۱۰/۰۱؛ پذیرش: ۱۴۰۲/۰۱/۱۸

چکیده

هدف این پژوهش، شناسایی کارکردهای بسیج مساجد در راستای احیای فرهنگ مقاومت (مطالعه موردی: مساجد منطقه هفت تهران) است. تحقیق حاضر از لحاظ هدف یک تحقیق کاربردی، از لحاظ روش جزء تحقیقات توصیفی از نوع همبستگی و از لحاظ شیوه گردآوری داده‌ها یک تحقیق کمی (پیمایشی) می‌باشد. جامعه آماری، شامل فرمانده پایگاه بسیج و امامان جماعت به تعداد ۱۰۲ نفر به صورت سرشماری کل جامعه آماری در سبد تحقیق قرار گرفت. روش گردآوری اطلاعات به صورت کتابخانه‌ای و میدانی انجام پذیرفته است. برای جمع‌آوری اطلاعات از پرسشنامه استاندارد با ارزش‌گذاری طیف لیکرت پنج‌تایی و به تعداد ۱۰۲ نفر در بین جامعه آماری توزیع گردیده است. روایی پرسشنامه با استفاده از نظرات خبرگان و متخصصین امر به روش صوری تأیید گردید. پایایی پرسشنامه از طریق پیش‌آزمون و با روش ضریب آلفای کرونباخ بالای ۰٫۷ بود که نشان از تأیید آن دارد. جهت توزیع داده‌ها (نرمال بودن یا غیر نرمال بودن داده‌ها) از آزمون کلوموروف - اسمیرونوف استفاده گردید. کلیه داده‌ها با استفاده از آزمون‌های آماری توصیفی (متغیرهای جمعیت‌شناختی) و آزمون‌های آماری تحلیلی به منظور آزمون فرضیات تحقیق از آزمون t تک نمونه‌ای مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفته است. نتایج حاصل از تحقیق، نشان از تأیید کلیه فرضیات تحقیق دارد و مساجد به عنوان قلب تپنده و نقش‌کلیدی در تربیت نسل‌های متعهد، ترویج ارزش‌های اسلامی، دینی و تقویت وحدت ملی به عنوان نمادی از اتحاد و همبستگی و احیای فرهنگ مقاومت، در دوران چالش‌برانگیز به عنوان سنگری برای دفاع از سرزمین، منافع ملی و ارزش‌های انقلابی عمل کرده است.

واژگان کلیدی: کارکردهای بسیج، مسجد، فرهنگ مقاومت، منطقه هفت، تهران.

مقدمه و بیان مسئله

مسجد از نخستین نهادهایی است که در صدر اسلام و به هنگام مهاجرت نبی گرامی اسلام (ص) از مکه به مدینه شکل گرفت. شکل گیری مساجد از مصادیق بارز جامعه اسلامی است. نقش آفرینی مساجد در تمامی عرصه ها و شئون جامعه اسلامی سبب توسعه و گسترش فرهنگ و تمدن اسلامی بوده است. به دلیل ماهیت سیاسی دین اسلام، مسجد به عنوان کانون و محور فعالیت های دینی، سیاسی و اجتماعی، نقش مهمی در تاریخ پر فراز و نشیب اسلام داشته است (عباسی، ۱۳۹۰). اسلام نهادی به نام مسجد را ایجاد کرد تا به نیازهای عبادی، آموزشی، سیاسی، نظامی جامعه در اجتماعات محل پاسخ گوید. پیامبر اکرم (ص) علاوه بر بنانهادن مسجد، کارکردها و استفاده های آن را هم نشان داد. مساجد برای مسلمانان وسیله ای شد تا در طول شبانه روز هوشیار باقی بمانند و در طول سال مراقب رفتار اجتماعی باشند و همواره امت را از تهدیدهای برونی و درونی آگاه و در برابر آنها از اسلام و مردم پاسداری کنند. مسجد منبع دائمی وحدت و محل احیای فرهنگ و مذهب است (سلیمانی مهر، ۱۳۹۹). در طول مبارزات دویست سال گذشته ملت ایران نیز همیشه مساجد پایگاه اصلی انقلابیون بود و در انقلاب مشروطه و قیام مردم بر علیه شاه در ۳۰ تیر ۱۳۳۱ به رهبری آیت الله کاشانی، روشنگری ها همه از مساجد نشأت می گرفت. در انقلاب اسلامی نیز مساجد محور مبارزه بر علیه رژیم طاغوت بود و بعد از انقلاب در زمان جنگ تحمیلی نیز یکی از مهم ترین پایگاه های اعزام نیرو و پشتیبانی از جبهه های نبرد؛ مساجد بوده اند. (داودی، ۱۳۸۸). بطور کلی، مسجد نماد فعالیت فکری، معنوی، مذهبی و سیاسی و عمدتاً پایگاهی برای درخواست مشارکت سیاسی یا براندازی حکومت است. به همین دلیل است که دولت های استبدادی در جوامع اسلامی بیشترین واهمه را از مساجد داشته و دارند؛ زیرا این مراکز می توانند نیروهای بالقوه ی سیاسی را در خود متمرکز کنند (عبدالملکی، ۱۳۹۳). مقام معظم رهبری مساجد را کانون و منشأ حرکت های انقلابی می داند و بیان می کنند: «ما با مساجد و مجلس تبلیغ چه کرده ایم و چه می خواهیم بکنیم؟ این سوالی است که ما باید از خودمان بکنیم. در همه ی مراحل این تاریخ پر افتخار، مساجد همیشه پایگاه دینداری و حرکت مردم در جهت دین بوده است. شما خودتان یادتان است، که انقلاب از مساجد شروع شد؛ امروز هم در هنگامی که حرکت و بسیج مردم مطرح می شود، چه سیاسی و چه نظامی، باز مساجد کانونند؛ این برکت مساجد است؛ لیکن مساجد که فقط در و دیوار نیست. این سوال واجبی است که ما باید از خودمان بکنیم، و اگر نکنیم، دیگران از ما سوال می کنند که شما برای تحول بخشیدن و پیشرفت دادن به مساجد چه کارهایی می خواهید بکنید و چه برنامه هایی در پیش دارید^۱». همچنین مقام معظم رهبری در جمع فرماندهان بسیج سراسر کشور در مورد نقش و اهمیت بسیج در مساجد بیان داشتند: «خودسازی باید بکنید. مساجد را رها نکنید. نیروی مقاومت بسیج، بهترین جایی که دارد، همین مساجد است. منتها مساجد را مسجد نگه دارید. با امام جماعت مسجد، با

^۱ سخنرانی مقام معظم رهبری در دیدار با جمعی از روحانیون، ائمه جماعات و وعاظ نقاط کشور در آستانه ی ماه مبارک رمضان

فصلنامه اندیشه مقاومت

در کفتمان انقلاب اسلامی

بررسی کارکردهای

بسیج مساجد در

راستای احیای

فرهنگ مقاومت

(مطالعه موردی:

مساجد منطقه

هفت تهران)

عبادت‌کنندگان مسجد و با مومنینی که در مسجدند، برادرانه صمیمی باشید، که بحمدالله هستید، و آن را حفظ کنید و بیشتر کنید. اول وقت، نماز را به جماعت، پشت سر پیش نماز هر مسجد و تبلیغات آن شرکت کنید. در مراسم دعا و قرآن و مراسم مذهبی شرکت کنید. شما و امام جماعت آن مسجد، هر کس که هست، مشترکاً مسجد را حفظ کنید. برای مسجد، جاذبه درست کنید تا بچه‌ها، جوانان و زن و مرد محله، مجذوب مسجدی شوند که شما در آن هستید و بیایند. مسجد، پایگاه بسیار مهمی است^۱. از ابتدای شکل‌گیری اسلام و تشکیل حکومت اسلامی توسط پیامبر (ص) در مدینه، مسجد مهم‌ترین سنگر و پایگاه برای دفاع از اسلام بود. به صورتی که مرکز حکومت و محل تصمیم‌های مهم مسجد بود. اگرچه شرایط اجتماعی و البته دوری از سیره‌ی پیامبر (ص) تا حدی این روش را عوض کرد ولی در طول تاریخ اسلام، مسجد همیشه جایگاه خود را به عنوان مرکز تجمع دوستداران اسلام و حامیان آن حفظ نمود و همیشه مرکزی بود برای مبارزه با انحرافات فکری، عقیدتی و حتی تجمع برای مبارزات نظامی. بسیج به عنوان یک سازمان و نهاد انقلابی پیشرو در همه حوزه‌های دفاعی، امنیتی، تربیتی، فرهنگی، سیاسی، اجتماعی، اقتصادی، علمی و... می‌باشد. (فجری، ۱۳۹۰). پایگاه‌های موجود در مساجد محلات مهم‌ترین و تاثیرگذارترین بخش در جذب نوجوانان و جوانان انقلابی، متعهد و ولایتی می‌باشد. این مراکز به دلیل همجواری با مساجد و بهره‌گیری از برکات موجود در مساجد، یکی از مهم‌ترین بخش‌ها در ترویج دین و ولایت‌مداری و جلوگیری از ایجاد فساد و یک نیرو بازدارنده و هسته و احیای فرهنگ مقاومت در سال‌های اخیر بوده است. ولی متأسفانه امروزه با ظهور فناوری‌های جدید مانند جامعه‌های مجازی و اینترنت و دسترسی خیلی راحت جوانان به این امکانات و اشغال ذهن آنها از تاثیرگذاری این مراکز کاسته شده است. امروزه مساجد حتی از کارکرد‌های صدر اسلام نیز فاصله گرفته و به نوعی دچار گزکارکردهایی شده و نتوانسته دغدغه‌های نظام و انقلاب را پاسخگو باشند. وجود معماری‌های نامناسب، روحانی ناکارآمد، مدیریت ضعیف مساجد، اختلاف بین هیأت‌امنا، عدم برنامه‌ریزی‌های مناسب، عدم توانایی کافی در جذب جوانان و نوجوانان، عدم وجود نشاط و شور انقلابی در مساجد و همچنین افراط و تفریط‌هایی که مسجد را از شاخصه‌ها و معیار‌های مسجد اسلامی دور نگه داشته است. با عنایت به جایگاه بسیج مساجد در سند اعتلای ده ساله بسیج و بیانیه گام دوم انقلاب اسلامی، پژوهشگر به دنبال پاسخ به این سوال است که کارکردهای بسیج مساجد در راستای احیای فرهنگ مقاومت (مطالعه موردی: مساجد منطقه هفت تهران) چگونه است؟

۱- اهداف پژوهش

هدف اصلی

شناسایی کارکردهای بسیج مساجد در راستای احیای فرهنگ مقاومت (مطالعه موردی: مساجد منطقه هفت تهران)

اهداف فرعی

^۱ بیانات مقام معظم رهبری در دیدار فرماندهان بسیج سراسر کشور ۱۳۷۱/۸/۲۷

۱. شناسایی کارکردهای عبادی بسیج مساجد منطقه هفت تهران در احیای فرهنگ مقاومت
 ۲. شناسایی کارکردهای تربیتی بسیج مساجد منطقه هفت تهران در احیای فرهنگ مقاومت
 ۳. شناسایی کارکردهای دفاعی- امنیتی بسیج مساجد منطقه هفت تهران در احیای فرهنگ مقاومت
- فرضیه های پژوهش**
- فرضیه اصلی**
- کارکردهای بسیج مساجد در راستای احیای فرهنگ مقاومت (مطالعه موردی: مساجد منطقه هفت تهران) مناسب به نظر می رسد.
- فرضیه فرعی**
۱. کارکردهای عبادی بسیج مساجد در راستای احیای فرهنگ مقاومت مناسب به نظر می رسد.
 ۲. کارکردهای تربیتی بسیج مساجد در راستای احیای فرهنگ مقاومت مناسب به نظر می رسد.
 ۳. کارکردهای دفاعی- امنیتی بسیج مساجد در راستای احیای فرهنگ مقاومت مناسب به نظر می رسد.
- مبانی نظری**
- تعاریف متغیرهای پژوهش**
- بسیج**
- بسیج به لحاظ لغوی به معنای سامان و اسباب ساز و سازمان جنگ : عزم و اراده، آماده شدن و آماده ساختن نیروهای نظامی یک کشور برای جنگ می باشد. (دهخدا، ۱۳۷۲).
- در اساسنامه بسیج مستضعفین، بسیج را به این صورت تعریف کرده اند: «بسیج نهادی است تحت فرماندهی مقام معظم رهبری که هدف آن نگرهبانی از انقلاب اسلامی و دستاوردهای آن و جهاد در راه خدا و گسترش حاکمیت قانون خدا در جهان طبق قوانین جمهوری اسلامی ایران و تقویت کامل بنیه دفاعی از طریق همکاری با سایر نیروهای مسلح و همچنین کمک به مردم هنگام بروز بلا و حوادث غیر مترقبه می باشد.» (سپاه از دید قانون، ۱۳۶۲).
- بسیج یک حرکت اجتماعی است که در هر جامعه‌ای با توجه به فرهنگ آن جامعه و به اشکال مختلفی در اثر شرایط خاص بوجود می‌آید. حتی در دوران صدر اسلام نیز به هنگام حمله کفار و منافقین علیه مسلمانان زمانی که فرمان تشکیل نیروی مبارز علیه آنها داده می‌شد مسلمانان داوطلبانه در مساجد گرد هم می‌آمدند تا توان خود را از نظر نیروی انسانی و تجهیزات نظامی برای مقابله با دشمنان اسلام بسیج کنند. بسیج به مجموعه‌ای از انسانهای وارسته اطلاق می شود که بدون هیچ چشم داشتی برای دفاع از ارزشهای نظام و دستاوردهای انقلاب درعرصه های مختلف سیاسی، فرهنگی، اقتصادی، اجتماعی و امنیتی در جامعه اسلامی نقش آفرینی می کنند. بسیج سازمانی است مبتنی بر تفکر بسیجی که از طریق جذب، آموزش و سازماندهی آحاد مردم موجبات حضور مقتدرانه آنان را در صحنه‌های انقلاب فراهم آورده و تحت فرمان ولی فقیه مأموریت‌های محوله را اجرا می‌نماید.»

(فرهادی، ۱۳۸۱).

- مسجد

لغت مسجد و مساجد ۲۸ بار در قرآن تکرار شده که پانزده مورد آن با الحرام آمده است. در زبان پیامبر (ص) کلمه مسجد صرفنظر از آن مفهوم خاص، به معنی بسیار وسیع نیز اطلاق شده (جعلت لی الارض مسجدا و طهورا) یعنی زمین برای من مسجد و سجده گاه پاک کننده است (حر عاملی، ۱۳۹۱ ق، ج ۳). واژه مسجد در سیر تاریخی خود از عهد باستان تا زمان اسلام معانی گوناگون به خود دیده است. معنای نخست آن کاربردی و حسی بوده و به خم کردن و فرو آوردن سر بر روی زمین گفته شده است (رضایی، ۱۳۸۲). چون انسان بالفطره می‌خواهد در برابر یک موجود منزّه از نقص و آراسته به کمال بایستد و او را پرستش و عبادت کند، تقدیس عملی از قبیل رکوع و سجود در جایگاه خود (مسجد) خضوع بیشتری به همراه دارد (مطهری، ۱۳۹۶). در تعریف مسجد گفته شده: کل موضع یتعبد فیه فهو مسجد، هر مکانی که در آنجا عبادت انجام شود، مسجد است. در اینکه چرا کلمه مسجد برای عبادت و محل نماز استعمال شده است، گفته‌اند چون سجده شریف‌ترین و مهم‌ترین ارکان نماز است و از دیگر افعال نماز انسان را بیشتر به خدا نزدیک می‌کند، این واژه بر آن اطلاق شده است (رضایی، ۱۳۸۲).

- محله و منطقه شهری:

به اجتماع ساکن و متمرکز در یک منطقه یا محله کوچک که در داخل یک مکان بزرگتر مانند شهر. شهرک و..... می باشد را گویند (نعیمی، ۱۳۹۰).

- منطقه ۷ شهر تهران

منطقه ۷ شهر تهران یکی از مناطق شهری است که در مرکز شهر تهران واقع شده است. این منطقه دارای ۵ ناحیه و ۱۹ محله و وسعتی حدود ۱۵,۳۳۵,۲۱۲ متر مربع می‌باشد. محلات، بهار، گرگان، نظام آباد، عباس آباد، عشرت آباد و اندیشه از محلات مشهور این منطقه هستند. منطقه هفت شهرداری تهران از شمال همجوار مناطق ۳ و ۴ از شرق با منطقه ۸ از غرب با منطقه شش و از جنوب با مناطق ۱۲ و ۱۳ شهرداری تهران همسایه است. مرز شمالی این منطقه بزرگراه رسالت، مرز شرقی خیابان‌های مجیدیه (استاد حسن بنا) و سبلان، مرز جنوبی خیابان‌های انقلاب و دماوند و مرز غربی آن بزرگراه مدرس و خیابان شهید دکتر مفتاح می‌باشد. جمعیت این منطقه براساس سرشماری سال ۱۳۹۵ ایران، ۳۱۲,۱۹۴ نفر (۱۱۵,۹۳۰ خانوار) شامل ۱۵۲,۰۲۴ مرد و ۱۶۰,۱۷۰ زن است. منطقه هفت دارای ۱۹ محله و جمعیتی معادل ۳۱۲,۱۹۴ نفر دارای ۵۸ مسجد است. میانگین سرانه مسجد در محلات ۱۹ گانه به ازای هر ۱۰۰۰ نفر ۱۹٪ بوده که بیشترین سرانه متعلق به محله دهقان با جمعیت ۸۹۴۳ نفر و ۴ مسجد به میزان ۴۵٪ و کمترین سرانه متعلق به محله باغ صبا با جمعیت ۲۰۴۹۷ نفر و یک مسجد به میزان ۵٪ است.

- مسجد و کارکردهای آن

مسجد در جمهوری اسلامی ایران، فراتر از یک مکان عبادی، به عنوان کانون اصلی فعالیت‌های اجتماعی و فرهنگی عمل می‌کند. مساجد در کنار ایجاد فضای معنوی، به عنوان پایگاه‌هایی برای تقویت روحیه جمعی،

فصلنامه اندیشه مقاومت

در کفتمان انقلاب اسلامی

بررسی کارکردهای

بسیج مساجد در

راستای احیای

فرهنگ مقاومت

(مطالعه موردی:

مساجد منطقه

هفت تهران)

آگاهی‌بخشی و مشارکت فعالانه‌ی مردم در امور جامعه نیز شناخته می‌شوند. از زمان پیروزی انقلاب اسلامی مساجد به عنوان قلب تپنده‌ی فعالیت‌های اجتماعی، نقش کلیدی در تربیت نسل‌های متعهد، ترویج ارزش‌های اسلامی و تقویت وحدت ملی ایفا کرده‌اند. در این مکان، مردم و به ویژه جوانان و نوجوانان، علاوه بر رشد در عرصه معنویت و اخلاق، در عرصه‌های مختلف اجتماعی، از جمله کمک به نیازمندان، برگزاری کلاس‌های آموزشی، و سازماندهی برنامه‌های فرهنگی و سیاسی، فعالانه حضور دارند. به علاوه مسجد، به عنوان نمادی از اتحاد و همبستگی، در دوران چالش‌برانگیز نیز به عنوان سنگری برای دفاع از سرزمین، منافع ملی و ارزش‌های انقلابی عمل کرده است. یکی از ارکان اساسی ادیان الهی و به ویژه اسلام، عبادت است. عبادت؛ یعنی راز و نیاز کردن با خداوند و نجوا گفتن با او. جوهر و جان این نیایش، حضور قلب و توجه به خداست و مساجد، جایگاه و محفلی ویژه برای عبادت خالصانه به شمار می‌رود (فهری، ۱۳۸۷). مسلمانان در نخستین قرن‌های هجری، بیش از هر چیز، به بحث و تحقیق درباره قرآن و احکام آن و احادیث و روایات و درایت آن‌ها و زبان و فرهنگ عربی، که ملازم قطعی و دایمی دین بود، توجه داشتند. همه این کوشش‌ها فقط در راه تحکیم مبانی دین و نشر و تعلیم آن انجام می‌گرفت. به همین دلیل، مراکز اجتماعات دینی برای مسلمانان، در حکم قدیمی‌ترین مراکز تعلیمی و تربیتی هم بوده است. در این میان مسجد با احیای تربیت دینی، انسان را به خویشتن باز می‌گرداند و با زدودن غبارهای خود فراموشی از فطرت، انسان را به سوی هویت دینی راهنمایی می‌کند. مسجد از راه‌های گوناگون بر تربیت دینی اثر می‌گذارد (صفاکیش، ۱۳۹۰). مسجد با ایجاد آشنایی و پیوند میان مؤمن با نخبگان و صالحان جامعه، بستری مناسب برای پرورش و تربیت روحی، اجتماعی و فراهم می‌کند. در مکتب تربیتی اسلام و بسیاری از مکتب‌های تربیتی دیگر، «انزواطلبی» و «جمع‌گریزی» بیماری روحی شناخته می‌شود، در حالی که اجتماعی بودن و جمع‌گرایی - در حد معقول آن - نشانه سلامت روح و روان انسان و تعادل فکری او به حساب می‌آید. مسجد با فراخوانی پیوسته مسلمانان به جمع، روح جمع‌گرایی، انعطاف و نظم‌پذیری را در آنان تقویت می‌کند. افزون بر آنچه گذشت، مسجد معمولاً جایگاه طرح مشکلات و مباحث اجتماعی است و به طور طبیعی، با حضور در چنین مکانی روح تعهد و دردمندی در فرد ایجاد می‌شود (ضرابی، ۱۳۷۹). در قرن اول هجری یعنی دوره پیامبر (ص) مسجد از نظر نظامی ستاد لشکر اسلام بود. فرمان فراخوان سپاهیان به جنگ و جهاد از آن مکان مقدس صادر می‌شد و تهیه لوازم و پشتیبانی نیروها از طریق مسجد انجام می‌شد. مداوای مجروحین و رسیدگی به آسیب‌دیدگان نیز در همین مکان صورت می‌پذیرفت. این بنیان مقدس جایگاه تشکیل سپاهیان اسلام و اعزام آنان به سوی جنگ بود. گفتگوها و مشورت‌های نظامی تا آنجا که مصالح امنیتی ایجاب می‌نمود در مسجد صورت می‌گرفت به هنگام احساس خطر از دشمنان داخلی و خارجی، سپاهیان اسلام در مسجد گرد می‌آمدند و از آنجا عملیات پاسداری و حفاظت از شهر را سامان‌دهی می‌کردند. در صدر اسلام مسلمانان برای نیل به کمالات مورد نظر اسلام راهی جز جهاد با دشمنان که همیشه در کمین آنها بودند نداشتند. به همین خاطر پیامبر در راه دعوت به اسلام، تأسیس مسجد را به عنوان پایگاه اجتماعی، نظامی و سیاسی برمی‌شمرد (مقدسی‌نیا، ۱۳۸۰). فعالیت‌های مهم مساجد در پشتیبانی از رزمندگان در طول ۸ سال دفاع مقدس نیز برگرفته شده از همین رویه صدر اسلام بوده است. امام خمینی (ره) با درک این حساسیت

دشمنان، بارها خطر جدایی انقلاب از مساجد را مورد تأکید قرار داده و فرموده اند: «اگر این مسجد و مرکز ستاد اسلام قوی باشد، ترس از فانتوم ها نداشته باشید! ترس از آمریکا و شوروی و این ها نداشته باشید! آن روز باید ترس داشته باشید که شما پشت کنید به اسلام، پشت کنید به مسجد.» (صحیفه نور، ج ۱۲). به طور کلی، آنچه از جایگاه و نقش مسجد در اسلام بدست می آید، جامعیت مسجد در همه زمینه های عبادی، سیاسی، دفاعی، امنیتی، تربیتی، فرهنگی، آموزشی، قضایی و... بوده و هر قدر این فعالیت ها و کارکردها از تنوع بیشتری برخوردار باشد مسلماً از جذابیت و اقبال بیشتری برخوردار شده و مورد استقبال گسترده تری از سوی تمامی اقشار جامعه، به ویژه قشر جوان قرار خواهد گرفت که نتیجه آن افزایش اعتقادات مذهبی و دین باوری در سطح جامعه می باشد (فجری، ۱۳۸۴).

پیشینه مطالعاتی:

در مطالعه شریف فرد و همکاران (۱۴۰۱) با عنوان شناسایی و اولویت بندی عوامل کلیدی موفقیت مساجد در عرصه تربیتی، نقطه اهرمی تغییر در مساجد از بعد تربیتی، شناسایی و پرورش استعدادها برای رهبری کشف و ارائه الگوهای نظام تربیتی- تشکیلاتی و اهتمام ویژه نسبت به رسیدگی و رونق در بخش خواهران است. طی مطالعه میرزایی (۱۴۰۰) با عنوان بررسی و شناخت ویژگی های مسجد از منظر آیات و روایات اسلامی به نقش و کارکرد عبادی و تربیتی مسجد اشاره نموده و مسجد را زمینه ای برای عبادت خالصانه و پرداختن به نماز و دعا و انس با خداوند متعال می داند. طی مطالعه حسن الحسینی و همکاران (۱۳۹۳) با عنوان "مسجد و نقش آن در تامین امنیت فردی و اجتماعی" با ذکر ناتوانی دولت ها در تامین حداکثری امنیت به نقش نهادهای مدنی-مردمی در این زمینه تأکید دارد. وی می نویسد: «بی تردید راه حل مشکلات اجتماعی، فقط با تکیه بر توان دولت ها شَدنی نیست. نگرش سیاسی و امنیتی به مسائل اجتماعی نیز لاپوشانی را تجویز می کند و به تخریب بیشتر جامعه می انجامد. در این میان مراکز علمی و پژوهشی، نهادهای مدنی مردمی، به ویژه مساجد، در جامعه اسلامی در کنار مردم و دولت ها یا حتی پیشاپیش آنها به چاره جویی بر می خیزند. طی مطالعه پیرحیاتی و همکاران (۱۳۹۲) در مقاله «واکاوی نقش مسجد در هویت بخشی به شهر اسلامی» به این مسئله اینگونه اشاره می کند: یکی از شاخصه های شهر اسلامی که شاید به جرات بتوان گفت مهمترین آن ها، مسجد می باشد. مسجد کانون تجلی هویت معنوی مسلمانان است که از صدر اسلام تاکنون به عنوان مهمترین عنصر معماری اسلامی مورد توجه قرار گرفته است و به شهر اسلامی محوریت و هویت بخشیده است. مهمترین کارکرد مسجد عبادت است، ولی در طی قرون متمادی، کارکرد مسجد به عبادت محدود نشد، بلکه در راستای تحقق اهداف دین اسلام، امور فرهنگی، آموزشی، سیاسی، نظامی، اجتماعی و قضایی نیز در این مکان مورد توجه قرار گرفت. با گسترش هر چه بیشتر دین اسلام و تعدد نیاز های جامعه، کارکرد مسجد اختصاصی تر گردید و از میان کارکرد مذهبی و آموزشی آن تداوم یافت.

مدل مفهومی پژوهش

احیای فرهنگ

مقاومت

کارکردهای دفاعی- امنیتی

کارکردهای تربیتی

فصلنامه اندیشه مقاومت

در کفتمان انقلاب اسلامی

بررسی کارکردهای

بسیج مساجد در

راستای احیای

فرهنگ مقاومت

(مطالعه موردی:

مساجد منطقه

هفت تهران)

روش تحقیق

پژوهش حاضر در زمره تحقیقات اجتماعی محسوب می شود، این مطالعه از دید روش، از انواع پژوهش های توصیفی؛ از نوع همبستگی؛ از منظر هدف کاربردی به لحاظ شیوه گردآوری اطلاعات پیمایشی؛ از نظر زمانی، مقطعی - عرضی و به طور مشخص است. روش گردآوری اطلاعات به صورت کتابخانه ای (کتب، مقالات و پایان نامه های مرتبط با موضوع پژوهش) و میدانی با استفاده از ابزار پرسشنامه استاندارد می باشد.

- جامعه آماری و حجم نمونه

جامعه آماری تحقیق شامل:

عنوان	تعداد
فرمانده پایگاه بسیج	۴۴
امامان جماعت	۵۸

محقق در تعیین حجم یا اندازه گروه نمونه، عوامل گوناگونی چون اهداف، روش تحقیق، امکانات مالی و زمانی تحقیق، حجم جامعه آماری و میزان تاثیرپذیری متغیر وابسته از متغیرهای مستقل دخیل بوده است که سعی شده رعایت شود. تعداد نمونه های تحقیق با توجه به محدود بودن جامعه برای ۱۰۲ نفر از افراد پرسشنامه توزیع و در نهایت ۱۰۲ پرسشنامه سالم و قابل تحلیل جمع آوری گردید. جهت روایی پرسشنامه براساس نظرات افراد خبره و متخصص در حوزه مطالعاتی این تحقیق استفاده گردید و برای پایایی با استفاده از ضریب آلفای کرونباخ و بالاتر از ۰.۷ مورد تأیید قرار گرفت.

از مجموع ۱۰۲ نفر واحد پژوهش، ۱۰۲ نفر معادل ۱۰۰ درصد مرد بوده اند.

از مجموع ۱۰۲ نفر واحد پژوهش، ۱۱ نفر معادل ۱۰.۸ درصد دارای سن بین ۲۱ تا ۳۰ سال، ۳۲ نفر معادل ۳۱.۴ درصد دارای سن بین ۳۱ تا ۴۰ سال، ۴۸ نفر معادل ۴۷ درصد دارای سن بین ۴۱ تا ۵۰ سال، ۱۱ نفر معادل ۱۰.۸ درصد دارای سن بالاتر از ۵۱ سال بوده اند.

از مجموع ۱۰۲ نفر واحد پژوهش، ۸ نفر معادل ۷.۸ درصد دارای تحصیلات فوق دیپلم، ۷۰ نفر معادل ۶۸.۶ درصد دارای تحصیلات لیسانس، ۱۷ نفر معادل ۱۶.۶ درصد دارای تحصیلات فوق لیسانس و ۷ نفر معادل ۷ درصد دارای تحصیلات دکتری بودند.

یافته های پژوهش:

- یافته های توصیفی :

جداول ذیل آماره‌های توصیفی شامل فراوانی پاسخ‌ها، میانگین و انحراف معیار برای هر یک از شاخص‌های (گویه‌های پرسش‌نامه) مربوط به ابعاد سازه کارکردهای دفاعی- امنیتی را به تفکیک نشان می‌دهند.

جدول شماره ۱ توزیع فراوانی پاسخ‌ها، میانگین و انحراف معیار شاخص‌های کارکردهای دفاعی- امنیتی

متغیر	گویه	فراوانی پاسخ‌ها					فراوانی کل	میانگین	انحراف معیار
		خیلی کم	کم	متوسط	زیاد	خیلی زیاد			
		(۱)	(۲)	(۳)	(۴)	(۵)			
	Q۱	۸	۱۸	۴	۱۸	۵۴	۱۰۲	۳,۸۹	۱,۴۰۲
کارکردهای	Q۲	۶	۴	۱۵	۴۰	۳۷	۱۰۲	۳,۷۶	۱,۱۲۲
دفاعی- امنیتی	Q۳	۸	۱۲	۲۰	۲۶	۳۶	۱۰۲	۳,۶۱	۱,۲۱۱
	Q۴	۲	۱۰	۱۷	۳۱	۴۲	۱۰۲	۳,۷۲	۱,۰۴۷

بر اساس داده‌های موجود در جدول شماره ۱، توزیع فراوانی گویه‌های مربوط به متغیر کارکردهای دفاعی- امنیتی قابل مشاهده است. بیشترین میانگین نمرات مربوط به گویه شماره یک، با میانگین ۳.۸۹ می‌باشد. کمترین میانگین نمرات گویه‌های این متغیر مربوط به گویه شماره سه، با میانگین ۳.۶۱ می‌باشد. بیشترین انحراف معیار نیز، متعلق به گویه شماره یک، است که به معنی این است که در مورد اهمیت این گویه، اختلاف نظر وجود داشته است. کمترین انحراف معیار هم مربوط به گویه شماره چهار است که می‌توان نتیجه گرفت که پاسخ دهندگان کمترین اختلاف نظر را در مورد این گویه داشته‌اند.

جدول شماره ۲ توزیع فراوانی پاسخ‌ها، میانگین و انحراف معیار شاخص‌های کارکردهای تربیتی

متغیر	گویه	فراوانی پاسخ‌ها					فراوانی کل	میانگین	انحراف معیار
		خیلی کم	کم	متوسط	زیاد	خیلی زیاد			
		(۱)	(۲)	(۳)	(۴)	(۵)			
	Q۵	۱۴	۱۲	۱۵	۵۱	۱۰	۱۰۲	۳,۲۱	۱,۲۱۳
کارکردهای تربیتی	Q۶	۳	۷	۱۵	۱۵	۱۵	۱۰۲	۳,۴۸	۱,۱۵۲
	Q۷	۵	۱۰	۱۱	۱۸	۱۱	۱۰۲	۳,۴۱	۱,۲۵۴

بر اساس داده‌های موجود در جدول شماره ۲، توزیع فراوانی گویه‌های مربوط به متغیر کارکردهای تربیتی قابل مشاهده است. بیشترین میانگین نمرات مربوط به گویه شماره شش، با میانگین ۳.۴۸ می‌باشد. کمترین میانگین نمرات گویه‌های این متغیر مربوط به گویه شماره پنج، با میانگین ۳.۲۱ می‌باشد. بیشترین انحراف معیار نیز، متعلق به گویه شماره هفت، است که به معنی این است که در مورد اهمیت این گویه، اختلاف نظر وجود داشته است. کمترین انحراف معیار هم مربوط به گویه شماره شش است که می‌توان نتیجه گرفت که پاسخ دهندگان کمترین اختلاف نظر را در مورد این گویه داشته‌اند.

فصلنامه اندیشه مقاومت

در کفتمان انقلاب اسلامی

بررسی کارکردهای

بسیج مساجد در

راستای احیای

فرهنگ مقاومت

(مطالعه موردی:

مساجد منطقه

هفت تهران)

جدول شماره ۳ توزیع فراوانی پاسخ ها، میانگین و انحراف معیار شاخص های کارکردهای عبادی

متغیر	گویه	فراوانی پاسخ ها					فراوانی کل	میانگین	انحراف معیار
		خیلی کم	کم	متوسط	زیاد	خیلی زیاد			
		(۱)	(۲)	(۳)	(۴)	(۵)			
Q۱۷		۲	۱۸	۱۷	۵۴	۱۱	۱۰۲	۳,۷۳	۱,۰۹۲
Q۱۸	کارکردهای عبادی	۲	۷	۱۰	۲۴	۱۲	۱۰۲	۳,۶۱	۱,۱۱۰
Q۱۹		۵	۶	۱۶	۲۱	۷	۱۰۲	۳,۲۵	۱,۱۲۷

بر اساس داده های موجود در جدول شماره ۳، توزیع فراوانی گویه های مربوط به متغیر کارکردهای عبادی قابل مشاهده است. بیشترین میانگین نمرات مربوط به گویه شماره هفده، با میانگین ۳,۷۳ می باشد. کمترین میانگین نمرات گویه های این متغیر مربوط به گویه شماره نوزده، با میانگین ۳,۲۵ می باشد. بیشترین انحراف معیار نیز، متعلق به گویه شماره نوزده، است که به معنی این است که در مورد اهمیت این گویه، اختلاف نظر وجود داشته است. کمترین انحراف معیار هم مربوط به گویه شماره هفده است که می توان نتیجه گرفت که پاسخ دهندگان کمترین اختلاف نظر را در مورد این گویه داشته اند.

- یافته های استنباطی:

سطح معناداری متغیرهای تحقیق یعنی شاخص های مربوط به کارکردهای بسیج مساجد در راستای احیای فرهنگ مقاومت بزرگتر از ۵ صدم است و نیز مقدار آماره کولموگروف- اسمیرونف بین ۱/۹۶+ و ۱/۹۶- قرار دارد، فرض صفر تایید و ادعای نرمال بودن توزیع این متغیرها پذیرفته می شود.

جدول شماره ۴ نتایج آزمون نرمال بودن

متغیرهای مورد مطالعه	آماره کولموگروف اسمیرونف	سطح معنی داری	فرض نرمال بودن
کارکردهای عبادی	۰,۱۷۶	۰,۸۲۳	نرمال است
کارکردهای تربیتی	۰,۱۸۷	۰,۸۱۴	نرمال است
کارکردهای دفاعی- امنیتی	۰,۱۷۱	۰,۸۲۹	نرمال است

- آزمون فرضیه اصلی

H۰: کارکردهای بسیج مساجد در راستای احیای فرهنگ مقاومت (مطالعه موردی: مساجد منطقه هفت تهران) مناسب به نظر نمی رسد.

فصلنامه اندیشه مقاومت
در کفتمان انقلاب اسلامی

شماره ۶۴

بهار ۱۴۰۲

H^۱: کارکردهای بسیج مساجد در راستای احیای فرهنگ مقاومت (مطالعه موردی: مساجد منطقه هفت تهران) مناسب به نظر می رسد.

جدول شماره ۵ نتیجه آزمون فرضیه اصلی

آزمون t تک نمونه‌ای (مقدار آزمون = ۳)

متغیر	آماره آزمون t	درجه آزادی	سطح معناداری (دو دامنه)	فاصله اطمینان ۹۵٪ تفاضل میانگین		نتیجه
				حد بالا	حد پایین	
کارکردهای بسیج مساجد	۵,۳۴۶	۱۰۱	۰,۰۰۰	۰,۳۰۰	۰,۸۵۱	تایید شد

- آزمون فرضیه اول

H^۰: کارکردهای عبادی بسیج مساجد در راستای احیای فرهنگ مقاومت مناسب به نظر نمی رسد.

H^۱: کارکردهای عبادی بسیج مساجد در راستای احیای فرهنگ مقاومت مناسب به نظر می رسد.

جدول شماره ۶ نتیجه آزمون فرضیه اول

آزمون t تک نمونه‌ای (مقدار آزمون = ۳)

متغیر	آماره آزمون t	درجه آزادی	سطح معناداری (دو دامنه)	فاصله اطمینان ۹۵٪ تفاضل میانگین		نتیجه
				حد بالا	حد پایین	
کارکردهای عبادی	۵,۴۲۱	۱۰۱	۰,۰۰۰	۰,۵۱۱	۱,۱۳۲	تایید شد

در جدول شماره ۶، با توجه به اینکه مقدار سطح معنی داری برای متغیر کارکردهای عبادی، کمتر از ۵ صدم است، می توان چنین برداشت کرد که میانگین متغیر کارکردهای عبادی، اختلاف معنی داری با عدد ۳ دارد. با توجه به اینکه حدود بالا و پایین این متغیر مثبت است، میانگین این متغیر از ۳ بیشتر است. لذا می توان نتیجه گرفت که کارکردهای عبادی بسیج مساجد منطقه هفت تهران مناسب به نظر می رسد. بنابراین دلیلی برای تأیید فرضیه H^۰ وجود نداشته، لذا فرضیه H^۰ رد و فرضیه H^۱ تأیید می گردد.

- آزمون فرضیه دوم

H^۰: کارکردهای تربیتی بسیج مساجد در راستای احیای فرهنگ مقاومت مناسب به نظر نمی رسد.

فصلنامه اندیشه مقاومت

در کفتمان انقلاب اسلامی

بررسی کارکردهای

بسیج مساجد در

راستای احیای

فرهنگ مقاومت

(مطالعه موردی:

مساجد منطقه

هفت تهران)

H^۱: کارکردهای تربیتی بسیج مساجد در راستای احیای فرهنگ مقاومت مناسب به نظر می رسد.

جدول شماره ۷ نتیجه آزمون فرضیه دوم

آزمون t تک نمونه‌ای (مقدار آزمون = ۳)						
نتیجه	فاصله اطمینان ۹۵٪ تفاضل		سطح معناداری (دو دامنه)	درجه آزادی	آماره آزمون t	متغیر
	میانگین					
	حد بالا	حد پایین				
تایید شد	۰,۷۵۴	۰,۱۳۴	۰,۰۰۰	۱۰۱	۳,۲۱۳	کارکردهای تربیتی

در جدول شماره ۷، با توجه به اینکه مقدار سطح معنی داری برای متغیر کارکردهای تربیتی، کمتر از ۵ صدم است، می توان چنین برداشت کرد که میانگین متغیر کارکردهای تربیتی، اختلاف معنی داری با عدد ۳ دارد. با توجه به اینکه حدود بالا و پایین این متغیر مثبت است، میانگین این متغیر از ۳ بیشتر است. لذا می توان نتیجه گرفت که کارکردهای تربیتی بسیج مساجد در راستای احیای فرهنگ مقاومت مناسب به نظر می رسد. بنابراین دلیلی برای تأیید فرضیه H^۰ وجود نداشته، لذا فرضیه H^۰ رد و فرضیه H^۱ تأیید می گردد.

- آزمون فرضیه سوم

H^۰: کارکردهای دفاعی- امنیتی بسیج مساجد در راستای احیای فرهنگ مقاومت مناسب به نظر نمی رسد.

H^۱: کارکردهای دفاعی- امنیتی بسیج مساجد در راستای احیای فرهنگ مقاومت مناسب به نظر می رسد.

جدول شماره ۸ نتیجه آزمون فرضیه ششم

آزمون t تک نمونه‌ای (مقدار آزمون = ۳)						
متغیر	آماره آزمون	درجه آزادی	سطح معناداری (دو دامنه)	فاصله اطمینان ۹۵٪ تفاضل میانگین	نتیجه	
	t			حد پایین	حد بالا	
کارکردهای دفاعی- امنیتی	۴,۷۲۵	۱۰۱	۰,۰۰۰	۰,۲۴۳	۰,۸۰۷	تایید شد

در جدول شماره ۸، با توجه به اینکه مقدار سطح معنی داری برای متغیر کارکردهای دفاعی- امنیتی، کمتر از ۵ صدم است، می توان چنین برداشت کرد که میانگین متغیر کارکردهای دفاعی- امنیتی، اختلاف معنی داری با عدد ۳ دارد. با توجه به اینکه حدود بالا و پایین این متغیر مثبت است، میانگین این متغیر از ۳ بیشتر است. لذا می توان نتیجه گرفت که کارکردهای دفاعی- امنیتی بسیج مساجد در راستای احیای فرهنگ مقاومت مناسب به نظر می رسد. بنابراین دلیلی برای تأیید فرضیه H^۰ وجود نداشته، لذا فرضیه H^۰ رد و فرضیه H^۱ تأیید می گردد.

بحث و نتیجه گیری

طبق پژوهش صورت گرفته کارکردهای بسیج مساجد در راستای احیای فرهنگ مقاومت (عبدای، تربیتی و دفاعی - امنیتی) مناسب به نظر می رسند.

جدول خلاصه وضعیت فرضیات

ردیف	نوع فرضیه	فرضیه	نتیجه
۱	اصلی	کارکردهای بسیج مساجد در راستای احیای فرهنگ مقاومت (مطالعه موردی: مساجد منطقه هفت تهران) مناسب به نظر می رسد	تأیید فرضیه
۲	فرعی اول	کارکردهای عبادی بسیج مساجد در راستای احیای فرهنگ مقاومت مناسب به نظر می رسد	تأیید فرضیه
۳	فرعی دوم	کارکردهای تربیتی بسیج مساجد در راستای احیای فرهنگ مقاومت مناسب به نظر می رسد	تأیید فرضیه
۴	فرعی سوم	کارکردهای دفاعی - امنیتی بسیج مساجد در راستای احیای فرهنگ مقاومت مناسب به نظر می رسد	تأیید فرضیه

مساجد در احیای فرهنگ مقاومت نقش‌های متنوعی ایفا می کنند، از جمله پایگاه‌های فرهنگی و اجتماعی، مراکز تعلیم و تربیت، و نمادهای وحدت و انسجام. مساجد با تقویت هویت دینی و ملی، ترویج ارزش‌های مقاومت و پایداری و ایجاد بستری برای فعالیت‌های جمعی، در شکل‌گیری و حفظ فرهنگ مقاومت مؤثر هستند. کارکردهای مساجد در احیای فرهنگ مقاومت برگرفته از این تحقیق به شرح ذیل می باشد:

۱- پایگاه فرهنگی و اجتماعی: مساجد به عنوان مراکز فرهنگی و اجتماعی، نقش مهمی در ترویج ارزش‌ها و باورهای دینی و ملی دارند. این امر به تقویت هویت جمعی و احساس تعلق به یک گروه و آرمان مشترک کمک می کند.

۲- مراکز تعلیم و تربیت:

مساجد می توانند با برگزاری برنامه‌های آموزشی، سخنرانی‌ها، و کارگاه‌های مختلف، به ارتقای سطح آگاهی و دانش عمومی درباره مقاومت و تاریخ آن بپردازند. همچنین، مساجد می توانند به عنوان فضایی برای آموزش مهارت‌های لازم برای زندگی در شرایط مقاومت، مانند خودباوری، صبر، و فداکاری عمل کنند.

۳- نماد وحدت و انسجام:

مساجد به عنوان نمادی از وحدت و انسجام اسلامی، می توانند با ایجاد فضایی برای گردهمایی و تعامل افراد از گروه‌ها و اقشار مختلف، به تقویت پیوندهای اجتماعی و همدلی کمک کنند. این امر به ویژه در شرایط مقاومت که نیاز به همبستگی و همکاری بیشتر احساس می شود، اهمیت دارد.

۴- ترویج ارزش‌های مقاومت:

بررسی کارکردهای

بسیج مساجد در

راستای احیای

فرهنگ مقاومت

(مطالعه موردی:

مساجد منطقه

هفت تهران)

مساجد می‌توانند با تبیین و ترویج ارزش‌های مقاومت، مانند ایثار، شهادت، صبر، و توکل، در تقویت روحیه مقاومت در افراد جامعه مؤثر باشند. همچنین، مساجد می‌توانند با معرفی الگوهای مقاومت در تاریخ اسلام و معاصر، به جوانان انگیزه و امید ببخشند.

۵- بستر فعالیت‌های جمعی:

مساجد می‌توانند به عنوان فضایی برای انجام فعالیت‌های جمعی مرتبط با مقاومت، مانند جمع‌آوری کمک‌های مردمی برای خانواده‌های شهدا و آسیب‌دیدگان، برگزاری مراسم و یادبودها و فعالیت‌های فرهنگی و هنری در این زمینه، عمل کنند.

در مجموع، مساجد با ایفای نقش‌های متنوع دفاعی، عبادی، فرهنگی، اجتماعی و تربیتی، می‌توانند به عنوان یکی از ارکان اصلی احیای فرهنگ مقاومت در جامعه عمل کنند. این امر مستلزم توجه به کارکردهای مساجد و بهره‌گیری از ظرفیت‌های موجود در این مراکز معنوی است.

پیشنهادهای تحقیق:

نتایج تحقیق نشان داد که تصمیم سازان و تصمیم گیرانی که کارکردهای بسیج مساجد در راستای احیای فرهنگ مقاومت در اختیار دارند باید:

- ۱- نسبت به هدف گذاری کارکردهای پایگاه های مقاومت در مساجد اقدام نمایند.
- ۲- آسیب شناسی و بررسی فرصت ها، تهدیدات، نقاط قوت و ضعف در بسیج مساجد و ارائه راهکارهای مناسب برای تحقق اهداف و سیاست های تعیین شده
- ۳- نسبت به تعامل منطقی با نهادها و دستگاه های مختلف دولتی و خصوصی و تعاونی که قابلیت استفاده از ظرفیت های آنها در مساجد وجود دارد، اقدام نمایند.
- ۴- نسبت به تشکیل تیم های تخصصی در ایجاد جذابیت در کادر مساجد با محوریت امام جماعت و فرمانده پایگاه مقاومت بسیج مساجد اقدام شود.
- ۵- داشتن جدول تقویم مناسبت های عبادی، تربیتی و دفاعی و امنیتی در طول سال برای آحاد مردم بالاخص نوجوانان و جوانان
- ۶- احیاء، تقویت و به ظرفیت رسانی پایگاه های مقاومت بسیج مسجد محور برای کمک به تحقق مجموعه ۸ میلیون جوان، مؤمن، انقلابی، پای کار و عازم و نقش آفرینی اثربخش آنان در عرصه های مورد نیاز انقلاب اسلامی

منابع

قرآن کریم

- ۱) امام خمینی (ره)، صحیفه امام، ۱۳۸۵، ج ۱۲، ص ۲۳۴.
- ۲) امام خامنه ای (مدظله العالی)، سخنرانی مقام معظم رهبری در دیدار با جمعی از روحانیون، ائمه جماعات و وعاظ نقاط کشور در آستانه‌ی ماه مبارک رمضان ۱۳۷۰/۲/۱۴.
- ۳) امام خامنه ای (مدظله العالی)، بیانات مقام معظم رهبری در دیدار فرماندهان بسیج سراسر کشور ۱۳۷۱/۸/۲۷.
- ۴) اساسنامه سپاه پاسداران، (۱۳۶۱)، ماده ۹.
- ۵) پیرحیاتی، مهدی. ترکجری، میلاد (۱۳۹۲). "واکاوی نقش مسجد در هویت بخشی به شهر اسلامی". دومین همایش ملی معماری و شهرسازی اسلامی.
- ۶) حسن الحسینی، عفاف. فقیهی، حامد (۱۳۹۳). "مسجد و نقش آن در تأمین امنیت فردی و اجتماعی". فصلنامه علمی و ترویجی میقات. شماره ۹۰، صص ۱۳۱-۱۰۸.
- ۷) داودی، عباس (۱۳۸۸). ویژه نامه مسجد، پایگاه اصلی بسیج، به مناسبت روز ۳۰ مرداد.
- ۸) دهخدا، علی اکبر (۱۳۷۲). "لغت نامه". زیر نظر محمد معین و جعفر شهیدی. مؤسسه انتشارات و چاپ دانشگاه تهران.
- ۹) رضایی، علی (۱۳۸۲)، جایگاه مسجد در فرهنگ اسلامی، چاپ اول موسسه فرهنگی ثقلین.
- ۱۰) سپاه از دید قانون (۱۳۶۲). مجموعه قوانین و ماموریت‌های رده های سپاه پاسداران انقلاب اسلامی، تهران: انتشارات سپاه .
- ۱۱) سلیمانی مهر، رضا (۱۳۹۹). ظرفیت شناسی فعالیت‌های بسیج مساجد در ارزشی نمودن فضای محله (مطالعه موردی تفریح گاه های شهری)، پایان نامه کارشناسی ارشد، مجتمع آموزش عالی شهید محلاتی قم.
- ۱۲) شریف فرد، علیرضا. طهمورث، حسین (۱۴۰۱). شناسایی و اولویت بندی عوامل کلیدی موفقیت مساجد در عرصه تربیتی. نشریه علمی مدیریت اسلامی. سال سی ام، شماره سوم.
- ۱۳) صفاکیش، حمیدرضا (۱۳۹۰). مسجد و نماد تاریخی آن در قرن اول هجری. فصلنامه پژوهش ادبی.
- ۱۴) ضرابی، عبدالرضا (۱۳۷۹). نقش و عملکرد مسجد در تربیت، مجله‌ی معرفت، فروردین و اردیبهشت ۱۳۷۹، شماره‌ی ۳۳.
- ۱۵) عباسی، رسول (۱۳۹۰). مسجد طراز اسلامی، تهران، ستاد عالی هماهنگی و نظارت عالی بر کانون‌های فرهنگی و هنری مساجد.
- ۱۶) عبدالملکی، حسین. سلیمانی ساسانی، مجید. نادری، احمد (۱۳۹۳). واکاوی نوع نگاه به نهاد مسجد در سیاست های فرهنگی جمهوری اسلامی ایران. راهبرد اجتماعی فرهنگی سال سوم تابستان ۱۳۹۳ شماره ۱۱.
- ۱۷) فهری، سیداحمد (۱۳۸۷). پرواز در ملکوت، صص ۲۳۸-۲۳۹.
- ۱۸) فجری، محمد مهدی (۱۳۹۰). «مسجد و مسجدی‌ها». ماهنامه مبلغان، شماره ۱۲۳.
- ۱۹) فرهادی، محمد (۱۳۸۱). بررسی و تحلیل بسیج از دیدگاه مقام معظم رهبری حضرت آیت الله خامنه ای (مد ظله العالی). فصلنامه علمی - پژوهشی مطالعات راهبردی بسیج، شماره ۱۶ صص ۸۹-۹۹.
- ۲۰) مقدسی نیا، خسرو (۱۳۸۰). مسجد در آئینه قرآن و روایات، انتشارات هدی، قم.

فصلنامه اندیشه مقاومت

در کتبان انقلاب اسلامی

بررسی کارکردهای

بسیج مساجد در

راستای احیای

فرهنگ مقاومت

(مطالعه موردی:

مساجد منطقه

هفت تهران)

- (۲۱) مطهری، مرتضی (۱۳۹۶). خدمات متقابل اسلام و ایران. انتشارات صدرا
- (۲۲) میزرای، راضیه (۱۴۰۰). بررسی و شناخت ویژگی های مسجد از منظر آیات و روایات اسلامی. فصلنامه علمی رهیافت نوین در مطالعات اسلامی، دوره سوم، شماره هفتم
- (۲۳) نعیمی، فرشته (۱۳۹۰). "محلّه پایدار با رویکرد ارتقاء تعاملات اجتماعی"، دومین همایش معماری پایدار.

ب) منابع عربی

- (۱) حر عاملی، محمد بن حسن بن علی (۱۳۹۱ قمری). تفصیل وسائل الشیعه الی تحصیل مسائل الشریعه، تهران: مکتبه الاسلامیه. ج ۳.

فصلنامه اندیشه مقاومت
در کفتمان انقلاب اسلامی

شماره ۶۴

بهار ۱۴۰۲